

Stručni rad

OBRAZOVNI SUSTAV KANADE

Alen Hasikić, mag.paed., asistent (vanjski suradnik)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Doktorand

Pedagogija i kultura suvremene škole, FFOS

Sažetak

Obrazovanje u Kanadi danas je prepoznatljivo diljem svijeta. Riječ je o specifičnom obrazovnom sustavu koji djeluje zasebno u svakoj od deset pokrajina i tri teritorija. Unatoč tome što svaka pokrajina nadzire i organizira obrazovanje, ipak postoje i mnoge dodirne točke u svakoj pokrajini po pitanju obrazovne politike. U međunarodnom testiranju PISA, Kanada se rangirala visoko. Takav rezultat se između ostaloga može tumačiti i kanadskom kulturom i drugim specifičnostima. Nadalje, u radu je predstavljena struktura obrazovanja u Kanadi te su dodatno pojašnjeni svi stupnjevi, odnosno sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, osnovnoškolsko, srednjoškolsko te visoko obrazovanje.

Ključne riječi: obrazovanje, obrazovni sustav, obrazovna politika, međunarodno testiranje PISA, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje

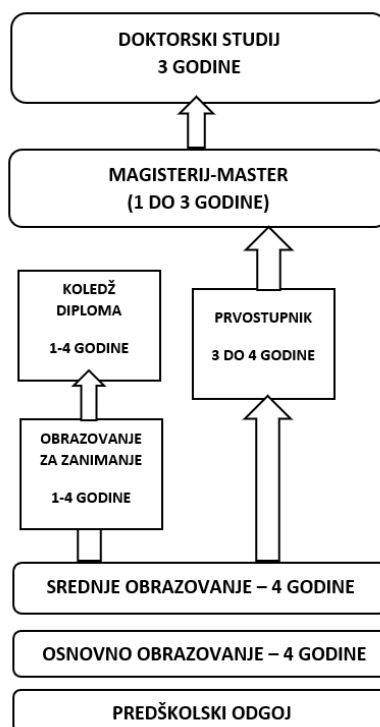
1. Obrazovni sustav Kanade

1.1. Kanada – sociodemografska obilježja

Kanada se nalazi na sjevernom dijelu sjevernoameričkog kontinenta. Broj stanovnika je oko 33,7 milijuna, od čega su većina Britanci/Irci, zatim Francuzi i ostali Europljani. Službeni jezici su engleski i francuski. Engleski govori 57,8% stanovnika, francuski 22,1%, a ostale jezike 20,1%. Kanada je parlamentarna država i ustavna monarhija, a monarh je kraljica Elizabeta II. Kanada se sastoji od deset pokrajina i tri teritorija. Pokrajine su Alberta, Britanska Kolumbija, Manitoba, Novi Brunswick, Newfoundland, Labrador, Nova Scotia, Ontario, Otok Princa Edwarda, Quebec i Saskatchewan, a teritoriji su: Sjeverozapadni Teritorij, Teritorij Nunavut i Teritorij Yukon.

1.2. Obrazovni sustav Kanade

Grafikon 1. *Struktura obrazovnog sustava Kanade*

1.3. Rani odgoj i obrazovanje (predškolski program)

Javni predškolski programi (eng. *pre-Grade 1*) dostupni su u pokrajinama Kanade, iako njihova duljina varira. Upisuju se djeca od 4 do 5 godina (obično je kriterij da navrše 5 godina do određenog datuma, koji se razlikuje ovisno o pokrajini). Većina predškolskih programa nije obavezna. Drugim riječima, roditelji mogu odlučiti preskočiti slanje svoje djece u predškolsku školu i započeti školovanje svoje djece kada budu dovoljno stari da uđu u 1. razred. Međutim, u nekim pokrajinama, posebno u Novoj Škotskoj, New Brunswicku i Newfoundlandu i Labradoru, pohađanje u predškoli je obavezno. Nova Scotia malo je drugačija po tome što se godina prije 1. razreda naziva *Grade Primary* i tehnički je klasificirana kao dio programa osnovne škole, a ne kao predškolski program.

U mnogim područjima dječji vrtić ima poludnevni program, dok je u drugima cjelodnevni. Ontario, Britanska Kolumbija i Otok princa Edwarda uveli su cjelodnevni vrtić. S iznimkom Quebeca, većinu brige o djeci u Kanadi plaćaju roditelji, što znači da što su ranije javno dostupni predškolski programi ponuđeni, roditeljima je lakše

vratiti se na tržište rada. Rezultati istraživanja govore o tome da je obrazovanje u ranom djetinjstvu i cjelodnevni vrtići mogu imati pozitivne učinke na akademski uspjeh u ranim razredima [2], osobito za djecu iz nižih socioekonomskih sredina.

1.4. Osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje

U Kanadi je javno obrazovanje besplatno za sve kanadske državljane i osobe sa stalnim boravkom. Sve pokrajine zahtijevaju obvezno pohađanje nastave za djecu i mlade između određene dobi, iako se to razlikuje od područja do područja. Dob u kojoj školovanje postaje obvezno je općenito oko 6 ili 7 godina (od određenog datuma koji određuje pokrajina). Dob za obvezno obrazovanje očito je niža za pokrajine u kojima je predškolsko obrazovanje također obavezno, poput New Brunswicka. Minimalna dob u kojoj mladi mogu prekinuti pohađanje škole također se razlikuje ovisno o pokrajini, u većini pokrajina je dob 16 godina. Posljednjih godina pozornost je posvećena povećanju dobi u kojoj mladi mogu napustiti školu. Obrazloženje za takvo povećanje dobi je da će mlade odrasle osobe imati potrebne vještine za natjecanje na tržištu rada, trebat će im osnovne vještine obrazovanja koje se pruža do dobi od 18 godina. Osnovnoškolsko obrazovanje (<https://www.studycountry.com/guide/CA-education.htm>) raščlanjeno je na sljedeći način:

- 1. razred (od 6 do 7 godina)
- 2. razred (od 7 do 8 godina)
- 3. razred (od 8 do 9 godina)
- 4. razred (od 9 do 10 godina)
- 5. razred (od 10 do 11 godina)
- 6. razred (od 11 do 12 godina)

Nakon što učenici uspješno završe završnu godinu osnovnog ili osnovnog obrazovanja, odnosno 6. razred, promoviraju se u srednju ili srednju školu. Srednja škola je dvogodišnja obrazovna faza, podijeljena u sljedeća dva razreda:

- 7. razred (od 12 do 13 godina)
- 8. razred (od 13 do 14 godina)

Nakon što učenici uspješno završe 8. razred, još jednom se promoviraju, ovaj put u srednju školu - četverogodišnji program koji se dijeli na sljedeći način:

- 9. razred (od 14 do 15 godina)
- 10. razred (od 15 do 16 godina)
- 11. razred (od 16 do 17 godina)
- 12. razred (od 17 do 18 godina)

Podjela između osnovne i srednje škole također se razlikuje ovisno o nadležnosti, ali općenito trajanje programa je 12 godina¹ (ili 13, ako je uključen vrtić). Ovisno o pokrajini, određeni razredi obuhvaćeni "osnovnom" i "srednjom školom" razlikuju se, a neke pokrajine označavaju razrede u sredini "osnovne" i "srednje škole" kao "srednju školu" ili "nižu srednju školu". Osnovno obrazovanje je obično prvih šest do osam godina obrazovanja dok srednja škola (srednja škola) počinje u 9. ili 10. razredu. Ponekad "srednja škola" ili "niža srednja škola" pokriva razrede 6 ili 7 do razreda 8 ili 9. Predmeti u osnovnoj školi su: jezici, društvene znanosti, matematika,

---

¹ U literaturi se pojavljuje naziv K12 koji označava osnovnu i srednju školu.

prirodoslovlje, zdravlje, tjelesna kultura i umjetnost. Od 2020. u Kanadi postoji oko 14 600 javnih škola: 10.100 osnovnih škola, 2.600 srednjih škola, 2.100 mješovitih osnovnih i srednjih škola. U 2018./2019. Kanada je imala 5,7 milijuna učenika upisanih u javne osnovne i srednje škole s prosječno 390 učenika po školi. U 2019. kanadski sustavi osnovnih i srednjih škola zapošljavali su 766 200 nastavnika, od kojih je većina imala četiri ili pet godina dodatnog obrazovanja. Većina srednjoškolskih nastavnika ima predmetnu specijalizaciju u predmetima koje predaju. U pokrajinama je struktura obrazovanja vrlo slična, a razlike se nalaze u kurikulumu, ocjenjivanju i sadržajima predmeta s obzirom na povijesnu, geografsku i kulturnu specifičnost svake pokrajine.

Školska vijeća također su važan dio strukture obrazovanja u Kanadi. Obično se sastoje od roditelja volontera, učitelja, nenastavnog osoblja, članova zajednice, a ponekad i učenika koji daju preporuke ravnatelju škole i, u nekim slučajevima, školskom odboru. Mnoga školska vijeća također su aktivna u organiziranju društvenih događaja i prikupljanju sredstava. Školska vijeća postala su obavezna u mnogim pokrajinama, što je jedan od načina na koji je vlada stvorila uključenost roditelja u obrazovanje [1], iako kritičari to mogu vidjeti kao način reguliranja uključenosti roditelja u obrazovanje.

Na lokalnoj razini upravljanje obrazovanjem leži u rukama manjih jedinica. Te se jedinice razlikuju u tome kako se nazivaju i kako pojedinci stječu pozicije u takvim organizacijama. Te lokalne jedinice upravljanja nazivaju se školski odbori, školski odjeli, školski okruzi ili okružna obrazovna vijeća. Njihove ovlasti i zadaci razlikuju se ovisno o pokrajinskoj i teritorijalnoj nadležnosti, ali obično uključuju upravljanje skupinom škola (uključujući financijske aspekte), postavljanje školskih politika, zapošljavanje učitelja, provedbu kurikuluma i odluke koje okružuju nove velike izdatke. U svim provincijama i teritorijima, lokalno upravljanje obrazovanjem ima lokalno izabrane dužnosnike, koji se natječu tijekom općinskih izbora. Često se ti dužnosnici nazivaju *školskim povjerenicima*. Ovisno o pokrajini ili teritoriju, položaji povjerenika u školama često su dobrovoljni ili povezani s malom stipendijom, a ne kao plaćeno radno mjesto s punim radnim vremenom. Školski odbori redovito se sastaju tijekom cijele školske godine, a javnost se često poziva da prisustvuje sastancima.

U Kanadi, učenje kod kuće ili kućno školovanje, dopušten je u svim provincijama i teritorijima. U takvim aranžmanima djeca ne pohađaju školu, već se obrazuju kod kuće, obično od strane roditelja. Budući da svaka provincija i teritorij imaju svoj Zakon o obrazovanju, propisi oko kućnog školovanja razlikuju se ovisno o nadležnosti. U većini jurisdikcija učenici koji se školuju kod kuće moraju biti registrirani u odjelu za obrazovanje. U Saskatchewanu roditelji moraju podnijeti zahtjev lokalnom školskom tijelu za dopuštenje da školuju svoju djecu kod kuće. Financiranje djece koja se školuju kod kuće također se znatno razlikuje ovisno o jurisdikciji, a većina ne nudi sredstva roditeljima koji se školuju kod kuće. Značajne iznimke su Britanska Kolumbija, koja financira 250 dolara po kućnom obrazovanom djetetu ako je to dijete registrirano u javnom školskom okrugu, i Alberta, koja 16 posto osnovnog iznosa po učeniku daje izravno roditelju. U nekim jurisdikcijama, učenici koji se školuju kod kuće registrirani u lokalnom školskom okrugu imaju pristup udžbenicima, materijalima za učenje i opremi. Dok djeca koja se školuju kod kuće obično slijede provincijske kurikulume.

1.5. Kurikulum

Svaka pokrajina i teritorij ima svoje ministarstvo obrazovanja koje ima službeni vodič za nastavni plan i program, koji nastavnici trebaju slijediti. To su službeni dokumenti, a praćenje kurikularnih vodiča je obvezno za učitelje. Vodiči za kurikulum govore učiteljima što i kada poučavati, tj. kojim redoslijedom i koliko vremena izdvojiti za određene teme. Međutim, detalji kurikularnih dokumenata uvelike se razlikuju od pokrajine do pokrajine. Metoda kojom učitelj odluči poučavati temu u potpunosti ovisi o njima.

1.6. Kanadski uspjeh na međunarodnom PISA istraživanju

Tijekom posljednja dva desetljeća, Program Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) za međunarodno ocjenjivanje učenika (PISA) postalo je važno mjerilo diljem svijeta za procjenu i usporedbu kvalitete, učinkovitosti obrazovnih sustava. Provjera znanja i vještina mjeri se na slučajnim uzorcima 15-godišnjih učenika u tri domene: čitalačka pismenost, matematička pismenost i prirodoslovna pismenost. PISA se provodi svaka tri godine; u svakoj godini ocjenjivanja, jedna od tri domene je glavna domena - to jest, primarni fokus procjena — dok su druge dvije sporedne domene. Nije moguće protumačiti uzročno-posljedične veze između politika/praksa i postignuća učenika iz velikih međunarodnih procjena. Međutim, identificiranjem karakteristika visokih performansi obrazovni sustavi, nastavnici i drugi donositelji odluka u obrazovanju mogu identificirati politike/prakse koje bi željeli da razmotre zapošljavanje ili prilagodbu za potrebe svoje pokrajine (OECD, 2016). Pisa pruža zemljama sudionicama informaciju o tome koliko uspješno njihove škole pripremaju mlade za suočavanje u izazovima budućnosti, pogotovo u smislu stečenih sposobnosti potrebnih za cjeloživotno učenje, a istodobno široku empirijsku osnovu koja može pomoći kreatorima obrazovnih politika u donošenju odluka. Kanada sudjeluje od samog početka provedbe PISA istraživanja, odnosno 2000. godine.

Tablica 1. Rezultati Kanade na testovima PISA (2012. – 2018.)

	PISA 2012	PISA 2015	PISA 2018
	Prosječan rezultat	Prosječan rezultat	Prosječan rezultat
Čitanje	523	527	520
Matematika	518	516	512
Prirodoslovlje	525	528	518

Kanada je relativno kasnije dosegla visoka mjesta na međunarodnim istraživanjima. U početku je bilo teže definirati rezultate Kanade jer kanadskim obrazovanjem upravlja svaka pokrajina, te zapaženi visoki rezultat u obrazovnom uspjehu još nije producirao sekundarnu literaturu u cjelini. U prvom desetljeću 21. stoljeća došlo je do niza obrazovnih reformi koje naglašavaju centralizirane standarde. Ove reforme uključuju snažne napore da se pokuša izgraditi kapacitet među nastavnicima i da se generira prihvaćanje nastavnika za poboljšanje strategija. Opće nezadovoljstvo u mnogim provincijama dovelo je do opće reforme 1990-ih. Prema OECD [6] ta je reforma uključivala:

- promjene u upravljanju, ujedinjenje školskih odbora radi veće učinkovitosti, osnivanje školskih vijeća radi veće uključenosti roditelja
- ukidanje vanjske diferencijacije učenika do 9., odnosno 10. razreda
- bolju kontrolu izdataka za obrazovanje
- neobvezni nacionalni prirodoslovni okvir pod koordinacijom vijeća koje zastupa ministre obrazovanja u provincijama i koji pokriva većinu zemlje
- razvoj „indikatora“ za evaluaciju školskih sustava u provincijama uz nacionalne ispite za učenike

Najupečatljivija značajka obrazovnog sustava Kanade je decentralizacija. Prema Wotherspoon [10] smatra se da je to jedina zemlja u razvijenom svijetu koja nema federalni ured ili ured za obrazovanje. Odgovornost za obrazovanje ima 10 pokrajina i 3 teritorija. Ovakav tip decentralizacije postoji još od 1867. godine. Kao razlog tome može se pripisati različitost populacije i zaštita njihovih interesa. Ministra prosvjete bira premijer. Učitelji su sindikalno organizirani, a jedinica kolektivnog pregovaranja razlikuje se od pokrajine do pokrajine; neki pregovaraju na lokalnoj, a neki na pokrajinskoj razini. Posljednja tri desetljeća 20. stoljeća Kanada je doživjela obrazovni razvoj. Globalizacija i dolazak ekonomije znanja povećali su važnost školstva kao stvar ekonomske konkurentnosti. Kanadski uspjeh u obrazovanju može se tumačiti kroz:

1. kanadsku kulturu
2. obilježje socijalne države (socijalna država s obzirom na to da djeca i roditelji imaju pristup nacionalnom zdravstvu, snažna mreža socijalne zaštite)
3. specifični faktori (selekcija nastavnika, izjednačeno financiranje, pokrajinski kurikulumi). Unatoč autonomiji pojedini ističu da je pokrajine koriste uglavnom iste udžbenike, slični programi obrazovanja, slično organizirani sindikati. Nastavni planovi i programi izrađuju se za cijelu pokrajinu, razvijaju ih nadležna ministarstva obrazovanja kroz proces savjetovanja sa skupinom nastavnika i stručnjaka. U nekim pokrajinama su nastavni planovi i programi detaljni, dok u nekima služe kao smjernice. Visoka selektivnost nastavnika – 30 % najboljih upisuje nastavničke studije.

S druge strane, proučavajući školske sustave u svijetu Mourshed [8] uočava kod vrhunskih sustava sljedeća obilježja:

- 1) dobivanje „pravih“ ljudi da postanu učitelji,
- 2) razvijanje učitelja u učinkovite instruktore i
- 3) osiguravanje da sustav može pružiti najbolju moguću nastavu za svako dijete.

Ti sustavi pokazuju da najbolje prakse za postizanje ove tri stvari funkcioniraju bez obzira na kulturu u kojoj se primjenjuju. Oni pokazuju da je znatno poboljšanje ishoda moguće u kratkom vremenskom razdoblju i da bi univerzalna primjena tih najboljih praksi mogla imati najbolje ishode.

1.7. Visoko obrazovanje u Kanadi

Sveučilišta dodjeljuju akademske stupnjeve, dok učilišta, zvana još i „više škole“, dodjeljuju diplome i certifikate [9] Učilišni programi nude širok izbor strukovnih programa u raznim područjima kao što je poduzetništvo, zdravstvo, umjetnički obrt, tehnologija, socijalni rad, itd. Učilišta su organizirana na način da daju obuku iz onih područja od kojih će lokalna zajednica imati koristi. Sveučilišni programi se dijele na tri stupnja. Preddiplomski studiji traju tri do četiri godine. Diplomski studij traje dvije godine nakon čijeg završetka student stječe titulu magistra struke. Doktorski studij traje tri godine. U Kanadi postoje 163 sveučilišta (javna i privatna), kao i 183 javna fakulteta i instituta (Vijeće ministara obrazovanja, Kanada 2011.). Ostale institucije na razini sveučilišta (gotovo 70) i fakulteta (oko 50) odabrale su programe koji zadovoljavaju zahtjeve osiguranja kvalitete na razini pokrajine.

2. ZAKLJUČAK

Na kraju se može zaključiti da unatoč tome što svaka pokrajina nadzire obrazovanje zasebno, ipak Kanada u svim pokrajina ostvaruje visoki uspjeh, što je vidljivo na međunarodnim testiranjima učenika. Za obrazovnu strukturu Kanade može se reći da je slična kao i europski obrazovni sustavi, koji ostvaruju i slabije rezultate na međunarodnim testiranjima. No, Kanada ipak u tom smislu odskoče na rang listi. Brojni istraživači obrazovnih politika pokušavaju demistificirati kanadski uspjeh, pri čemu se najčešće navodi kanadska kultura (velike različitosti), kanadska briga o građanima (socijalno i zdravstveno osiguranje) te ostale specifičnosti kao što je odabir kvalitetnih nastavničkih kadrova i sl.

3.LITERATURA

- [1.]Brien, K., & Stelmach, B.L. (2009). Legal and Cultural Contexts of Parent-Teacher Interactions: School Councils in Canada.
- [2.]Cooper H., Allen A. B., Patall E. A., Dent A. L. (2010). Effects of full-day kindergarten on academic achievement and social development. *Review of Educational Research*, 80, 34– 70.
- [3.]CMEC, (2011), https://www.cmec.ca/278/Press-Releases/Press-Releases-Detail/Canada-s-Ministers-of-Education-Move-Ahead-on-Pan-Canadian-Priorities.html?id_article=256, posjećeno 2.6.2022.
- [4.]COUNCIL OF MINISTERS OF EDUCATION, CANADA, and STATISTICS CANADA. 2000. *Education Indicators in Canada: Report of the Pan-Canadian Education Indicators Program, 1999*. Toronto: Council of Ministers of Education, Canada; Ottawa, Ontario: Statistics Canada.
- [5.]Fusaro, J, A. (1997). The Effect of Full-Day Kindergarten on Student Achievement: A MetaAnalysis. *Child Study Journal*, Vol. 27, No. 4.
- [6.]OECD (2004). "What Makes School Systems Perform?: Seeing School Systems through the Prism of PISA"
- [7.]OECD (2011), *Lessons from PISA for the United States, Strong Performers and Successful Reformers in Education*, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264096660-en>, posjećeno 1.6.2022.
- [8.]Mourshed, M. (2007). How the world ' s best-performing school systems come out on top, McKinsey&Co, <https://www.mckinsey.com/industries/education/our-insights/how-the-worlds-best-performing-school-systems-come-out-on-top>, posjećeno 12.6.2022.
- [9.]The Canadian Information Centre for International Credentials. (2010) <https://www.cicic.ca/>, posjećeno 15.6.2022.
- [10.] Wotherspoon, Terry. (1998). *The sociology of education in Canada : critical perspectives*. Toronto :New York : Oxford University Press,